

Twee jaar na de aanslag in Maalbeek: **Kristin Verellen** herdenkt haar man

‘Het duurde drieënhalve dag voor ik wist dat hij omgekomen was. We kregen geen enkele steun van de overheid’

Een maand na de afscheidsviering van Johan Van Steen, adviseur-generaal bij de FOD Vervoer en Mobiliteit, krijgt Kristin Verellen (54) zijn gsm terug, in een bruine papieren zak. Verworpen en met een versplinterd scherm.

KRISTIN VERELLEN «Ik opende de zak en stak instinctief de stekker in het stopcontact. Het scherm lichtte onverwacht op, en na een tijdje ging zijn screensaver aan: een Boeddhabeeld kwam onder dat gebarsten scherm naar boven. Ik moest naar adem happen. Dat Boeddha-gelaat vergezeld Johan al jaren. De klok stond op 9.11 uur, het tijdstip van de ontploffing. Alsof er een boodschap in zat: liefde wint, altijd.»

HUMO Een brandweerman die net na de aanslag in metrostation Maalbeek afdaalde naar de plek van de gruwel, vertelde me dat het meest verschrikkelijke daar beneden het geluid was van de telefoons die maar bleven rinkelen, van mensen die nooit meer zouden opnemen.

VERELLEN «In dat gerinkel

Op 22 maart 2016 stond Johan Van Steen in de metro naast de man die zich nabij station Maalbeek opblies en twintig dodelijke slachtoffers maakte. Twee jaar later komt Johans levenspartner Kristin Verellen met een boek: een samenspel van foto's die Johan tijdens de laatste jaren van zijn leven maakte, en gedichten die Kristin tijdens haar rouwproces schreef. 'Er is een gat in de wereld / waar niets nog in lijkt te passen / behalve jij die plots verdween / tussen twee hartslagen / boem boem.' **ANNEMIE BULTÉ / FOTO'S SASKIA VANDERSTICHELE**

zat de hoop en de wanhoop van mensen die op zoek waren naar hun geliefde. Ook ik ben blijven bellen naar Johan, toen het netwerk was hersteld. Zijn telefoon bleef gaan, maar er nam niemand op.

»Ik heb Johan die ochtend na de eerste terreuraanslag in Zaventem nog even aan de lijn gehad. Hij was met de metro vertrokken naar zijn werk en ik las hem voor wat ik op het internet vond over Zaventem. Hij luisterde heel bezorgd. Toen werd de verbinding gestoord en viel hij weg. Een overlevende die in dezelfde

wagon zat, heeft me achteraf verteld dat iedereen in het metrostel plots met elkaar begon te praten, heel ongewoon was dat. Over wat er gebeurd was op de luchthaven van Zaventem. Maar net voor de bom ontplofte, daalde er plots een vreemde stilte neer in de wagon. Misschien omdat de dader toen van wagon wisselde en in die van Johan stapte, ik weet het niet. Johan was op slag dood. De wetsdokter zei me dat hij door de luchtverplaatsing werd gedood, de explosie niet heeft gehoord en niet geleden heeft.»

HUMO Het duurde drieënhalve dag eer je wist dat hij omgekomen was.

VERELLEN «Ja, we zijn voortdurend blijven zoeken met familie en vrienden. Ziekenhuizen blijven bellen. Het signaal van zijn gsm laten traceren. We kregen geen enkele steun van de overheid. Het enige wat de politie ons kwam melden, was dat Johan niet op de lijst van de doden stond en ook niet op die van de levenden. Je blijft hopen, maar op den duur weet je niet of je nog mag hopen.

»Johan was niet de enige bij wie het zo lang duurde. Overal in ziekenhuizen lagen onbekende slachtoffers zwaar gewond, in coma of overleden. Daags na de aanslagen waren nog tachtig slachtoffers niet geïdentificeerd. Dat heeft veel mensen boos gemaakt. Veel slachtoffers voelden zich in de steek gelaten omdat er geen hulp kwam, niet alleen op menselijk vlak, maar ook administratief en financieel. Je moet alles zelf uitzoeken, papieren invullen, rekeningen betalen... Mij lukte dat nog net, maar er waren veel getraumatiseerde lotgenoten die

daar helemaal niet toe kwamen. Van wie de hulpverlenende diensten zelfs niet wisten dat ze bestonden. Er zijn een heleboel mensen níét uitgenodigd op de eerste herdenking op het koninklijk paleis omdat ze niet op de radar stonden. Er was geen volledige lijst.

»In het begin voelde ik ook angst en boosheid. Ik had de neiging om de rolluiken naar beneden te laten. Ik was bang voor de media die rond het huis begonnen te cirkelen en bij de burens aanbelden. Ik wist niet wie ik kon vertrouwen en wie niet. Dat is vrij snel omgeslagen, omdat ik met veel zorg omringd werd door vrienden en familieleden. Ik voelde dat er in mijn omgeving ondanks die absolute gruwel enorm veel liefde vrijkwam. Ik besepte plots dat iedereen op zo'n afgrijselijk moment zijn eigen ding te doen heeft. Voor mij was het toen duidelijk dat ik een keuze moest maken. Ofwel liet ik me neerhalen door haat, ofwel stelde ik mijn hart open en koos ik voor verbondenheid met andere mensen, en de veerkracht die je daarvoor krijgt. Ik moest niet meer nadenken, ineens nam de liefde zelf het woord.»

CIRKELS

Twee jaar na die harde slag op 22 maart 2016 – Kristin vierde die dag net haar 53ste verjaardag – is er nu het boek 'Waar blijf ik met dat licht van mij', waarin Kristin Verellen de foto's verzamelde van Johan, een gepassioneerd amateurfotograaf.

VERELLEN «Johan maakte foto's in zwart-wit, waarin hij speelde met licht en schaduw. Zo leefde hij ook: met oog voor het raakvlak van de lichte en de duistere, mysterieuze kant van het leven. Hij was, meer dan ik, gefascineerd door de schoonheid van het vergankelijke. Als er geen donkerte is, is er geen licht, ▶

Twee jaar na de aanslag in Maalbeek: **Kristin Verellen** herdenkt haar man

- ▶ als er geen kwetsbaarheid is, is er geen kracht. Dood maakt deel uit van het leven, en juist het tijdelijke maakt dat het zijn glans krijgt.»

HUMO De foto's gaan telkens samen met gedichten die jij schreef in je rouwproces.

VERELLEN «Die gedichten heb ik absoluut niet bij de foto's geschreven. Ik heb lang getwijfeld of ik wel met die schrijfsels – zo noemde ik ze eerst – naar buiten zou komen. Ik heb ze bijna allemaal geschreven op mijn gsm. In bed, met halfgesloten ogen, als ik de slaap niet kon vatten. Mailtjes aan mezelf. In die emotionele storm kwamen er beelden, woorden en zinnen op mij af, ik werd er wakker van en tikte ze weg. Het was een manier om mijn hoofd leeg te maken en zin aan de waanzin te geven.

»Ik speelde al een tijd met de gedachte om een boek te maken met de foto's van Johan. Om een droom van hem waar te maken, en omdat er vraag naar was. Op een avond, anderhalf jaar na zijn dood, begon ik plots foto's van hem naast die nachtelijke schrijfsels van mij te zetten. Ik ging er helemaal in op en kon niet stoppen. Toen ik die schrijfsels naast die foto's zag staan, zag ik dat ze een veel universeler karakter kregen. Dat het ook iets kon betekenen voor andere mensen die iemand verloren hebben.»

HUMO 'Niets is nog hetzelfde', heet het eerste gedicht, over het verlangen dat het stof blijft liggen.

VERELLEN «Dat gevoel was heel sterk in de periode vlak na Johans dood. Je wil niet dat er iets verandert, dat de tijd verdergaat alsof er niets gebeurd is. Je verlangt dat het stof blijft liggen, dat de resten van zijn geur in zijn kleren blijven hangen. Ik werd kwaad als iemand hier in huis iets wilde opruimen. De dag van de herdenking werd ik boos toen ik 's morgens in de

tuin de eerste bloesems op de fruitbomen zag. Dat de natuur het aandurfde om gewoon de seizoenen te volgen. En onmiddellijk erna zag ik de schoonheid ervan: de zon die op de bloesems scheen, de lente in de lucht. Die twee dingen gingen vanaf het prille begin samen: licht en donker. De tranen en de wanhoop, en tegelijk de levenslust die in die eerste lente aan mij kwam kriebelen. Ik heb in die dagen van opperste verwarring en verdriet ook vaak de slappe lach gehad. Ik heb het jaar nadien mijn verjaardag gevierd op 22 maart, uitbundig zelfs. Dat hoorde zo, voelde ik, en dat ga ik blijven doen.»

HUMO Het gedicht 'Stay' gaat over het begin van jullie relatie, meer dan dertig jaar geleden, en over het einde, de ochtend voor de aanslag.

VERELLEN «Johan en ik hebben elkaar leren kennen in Leuven, waar we samen theater speelden. Na de laatste bijeenkomst gingen we met de spelers nog iets drinken, en duwde Johan een briefje in

»Na de aanslagen kreeg ik de gsm van Johan terug. De klok op het scherm stond nog op 9.11 uur, het tijdstip van de aanslagen.»

»De eerste dagen na de aanslag, toen we Johan nog aan het zoeken waren, krijste onze kat Mawkaw zoals hij nog nooit had gedaan.»

mijn handen met één woord erop: 'Blijf' – de kortste liefdesverklaring ooit. We zijn 31 jaar een koppel geweest. De ochtend dat ik Johan verloor, is hij voor hij vertrok nog bij mij in bed gekropen om me een gelukkige verjaardag te wensen. Hij kustte me en bedankte me dat ik al die jaren bij hem was gebleven.»

HUMO Alsof hij wist dat hij afscheid nam.

VERELLEN «Ja, dat was een van die wonderlijke dingen. Als je er achteraf op terugkijkt zie je dat de dood op één of andere manier al aanwezig was in de dagen voordien. In de laatste muziek die hij beluisterd had, de laatste boeken die hij vastgenomen had...

»Los van het geloof is bij mij sindsdien ook het vertrouwen gegroeid dat er iets is wat ons verbindt met een veel subtielere wereld die ons overstijgt en die we niet zien. Als we daar als mens gevoeliger voor waren, denk ik dat we ook meer zouden aanvoelen wanneer onze tijd is gekomen. Zoals poezen weten wanneer ze gaan sterven: ze verlaten het huis om op een afgesloten plekje in hun eentje dood te gaan.»

HUMO Er staat een mooie foto in het boek van jullie poes.

VERELLEN «Dat is Mawkaw, die we toen al zestien jaar hadden. In het weekend voor Johan stierf, maakte hij zich plots heel veel zorgen over de kat. Johan was er van overtuigd dat Mawkaw ging sterven, want hij was ziek en kwakkelig. We waren dat weekend in Limburg bij vrienden op bezoek, en Johan is toen speciaal naar huis teruggekeerd om te gaan kijken hoe het was met de poes.

»De eerste dagen na de aanslag, toen we Johan nog aan het zoeken waren, krijste Mawkaw zoals hij nog nooit had gedaan. Hij is pas nu in januari gestorven. Hij was al lang ziek, maar het voelt alsof hij nog zo lang geleefd heeft om mij gezelschap te houden. Hij was een enorme steun. Toen hij al twee maanden niet meer de deur uitkwam, heb ik ook tegen de poes gezegd: 'Bedankt dat je zo lang bij mij bent gebleven, je mag nu gaan.' Ik ben een paar uur weggegaan, en toen ik terugkwam, was hij niet meer in huis. Ik wist dat hij ergens buiten was gaan sterven. 's Morgens ben ik hem gaan zoeken, maar ik vond hem

'Johan maakte foto's in zwart-wit, waarin hij speelde met licht en schaduw.'

JOHAN VAN STEEN

niet. Naarmate de dagen voorbijgingen, werd ik daar onrustiger van, want het rakelde herinneringen op aan Johan, van wie ik ook meer dan drie dagen na zijn dood nog geen nieuws had. Op de derde dag belde de buurvrouw aan: 'Ik heb hem gevonden.' En dat was oké.»

HUMO In veel van je gedichten zit die gedachte aan de eindigheid.

VERELLEN «Eigenlijk is het boek een uitnodiging om stil te staan bij wat je doet in je leven. We leven zo snel en routineus, we draaien maar voort vanuit onze verantwoordelijkheid en de rollen die we spelen... Maar als je dan in het oog van de storm terecht komt, als je iemand dierbaar verliest, als je liefde weggaat

en je hart breekt, dan word je je bewust van wat echt belangrijk voor je is. Wat geeft me energie? Wat is er nu wezenlijk? Na de dood van Johan voelde ik dat bij iedereen in mijn omgeving: dat ze bewuster over hun toekomst gingen nadenken. Een vriend die al jaren twijfelde of hij zou scheiden of niet, is bij zijn gezin weggegaan. Een andere vriend is naar zijn ex-partner teruggegaan omdat hij beseftte dat er nog veel liefde was.

»Die gedachte is ook de link met 'We Have the Choice', de organisatie die ik samen met andere vrijwilligers heb opgericht en waarmee we overal in het land bijeenkomsten organiseren: mensen die in cirkels gaan zitten en die in tijden van polarisering en verhar-

ding bij hun eigen keuzes willen stilstaan. Wat je ook overkomt, je hebt altijd de keuze hoe je ermee omgaat.

»Die cirkels zijn al ontstaan in de eerste dagen na de aanslag, toen ik overspoeld werd door verwarring en angst, ondraaglijke onzekerheid en chaos omdat ik niet wist wat er met Johan gebeurd was. Op een avond zijn we met vrienden en familie in een kring gaan zitten om een wake te houden. In die cirkel voelde ik een soort lichtheid in mij opkomen omdat ik het kon delen. Een gevoel van schoonheid dat de anderen ook hadden. We zijn met die cirkels verdergegaan omdat het ons zo'n deugd deed. In het begin hadden ze met de verwerking van de aanslagen te maken, maar dat is geëvolueerd.

»Nu is het vooral een manier om mensen elkaar te laten ontmoeten en dingen te delen, over allerlei thema's, zonder te oordelen. We organiseren ook cirkels in scholen, en gisteren waren we in een gevangenis. Een gedetineerde die er al zeventien jaar zat, zei achteraf: ik heb mij voor het eerst in al die jaren opnieuw mens gevoeld, en geen dader.»

IN DE STEEK GELATEN HUMO Hoe kijk je naar het nieuws over terreur? Heb je de berichtgeving over het proces met Salah Abdeslam gevolgd?

VERELLEN «Nee, en dat doe ik heel bewust. Als je weet hoe kort ons leven is en hoe kostbaar onze energie is, wil ik die niet verliezen aan dat proces. Ik zie hoe de media gebio-logiseerd zijn door **Abdeslam**, hoe ze berichten over futiele anekdotes: hoe hij er uitziet, hoe hij naar hier is gebracht... Dat gaat eigenlijk over niets.»

HUMO Als de daders door een procedurefout zouden vrijkomen, zou je dan niet boos worden?

VERELLEN «Ook daar ben ik niet mee bezig. Ik wil mijn energie gebruiken om een meer constructief verhaal te vertellen. Dat proces met Abdeslam had trouwens niets te maken met wat er in België op 22 maart is gebeurd. (Het ging over de schietpartij in Vorst, waar Abdeslam zich na de aanslagen in Parijs schuilhield, red.)»

HUMO Je hebt wel overwogen om één van de medeplichtigen van de aanslag in de metro te gaan opzoeken.

VERELLEN «Het was de jongeman die die ochtend mee naar de metro is gegaan met de dader. Hij heeft een ticketje gekocht maar is uiteindelijk teruggekeerd naar zijn appartement, waar hij zijn bom ontmanteld heeft. Ik overwoog een ontmoeting, maar ik heb het uiteindelijk niet gedaan omdat ik niet zeker was of het wel veilig was voor mijn omgeving.»

HUMO Ben je nooit boos op de daders?

VERELLEN «Op hen individueel ben ik nooit kwaad geweest. Voor mij zijn de mensen die het gedaan hebben ook maar pionnetjes in een groter systeem waarin ze zijn meegeleurd. Zij zijn niet alleen dader maar ergens ook slachtoffer.»

« Je verlangt dat het stof blijft liggen, dat de resten van zijn geur in zijn kleren blijven hangen. Ik werd kwaad als iemand iets wilde opruimen »

Twee jaar na de aanslag in Maalbeek: **Kristin Verellen** herdenkt haar man

- **HUMO Sommige slachtoffers vinden dat de daders niet hard genoeg gestraft kunnen worden, maar bij jou gaat het naar het andere uiterste.**

VERELLEN «Ik ben ook boos geweest, laat dat duidelijk zijn. Maar die boosheid is niet blijven hangen, omdat ik besef heb dat het alles alleen maar erger maakt. Dat wil niet zeggen dat ik het allemaal zomaar kan aanvaarden.

Maar onze westerse wereld heeft ook zijn verantwoordelijkheid. Wij hebben de situatie gecreëerd dat er groepen zoals IS kunnen ontstaan, dat jongeren soms zo gedesillusioneerd zijn dat ze geen andere manier zien om zin te geven aan hun leven dan door een martelaar voor IS te worden.»

HUMO Ik weet niet of ik in zo'n situatie zo'n groot hart zou hebben.

VERELLEN «Mensen die in een gruwel terecht komen waardoor ze alles verliezen, stappen vaak bewust níét in die spiraal van haat. Als zoiets hartsverscheurends gebeurt, komt er ook veel schoonheid en liefde vrij. Solidariteit, een uitgestoken hand. Kijk naar **Mohamed El Bachiri** (die zijn vrouw **Loubna** verloor bij de aanslag van Zaventem, red.), met zijn jihad van de liefde. Ik voel me erg verbonden met hem. Of kijk naar de aanslag in Manchester, hoe slachtoffers toen opgeroepen hebben om vooral niet met blinde woede te reageren, maar de sereniteit te bewaren.»

HUMO Veel slachtoffers voelen zich toch in de steek gelaten door de Belgische overheid.

VERELLEN «Ja, en gelukkig is er de slachtoffervereniging V-Europe van **Philip Vansteenkiste**, die voor hun belangen vecht. Ik ben ook lid, maar ik hou afstand van het pure activisme, omdat dat verhardt. Ik zie mezelf niet als woordvoerder van de slachtoffers. Ik heb ervaren hoe verstikkend het is om in dat vakje van arme weduwe gestopt te worden.

»Maar begrijp me niet verkeerd, zo'n vereniging van slachtoffers is zeker nodig. Mensen hebben misschien de indruk dat de slachtoffers van de terreuraanslagen een fantastische nazorg hebben gekregen, maar voor velen is dat echt nog niet zo.»

‘Er zijn fouten gemaakt. Het gerecht kende de daders, maar ze liepen vrij rond. Je kan niet alles voorkomen, maar men is te nonchalant geweest.’

HUMO Voor jou ook niet?

VERELLEN «Nee. Heel vreemd: Johan werkte als adviseur-generaal bij de FOD Mobiliteit en Vervoer, is omgekomen in dat openbaar vervoer op weg naar zijn werk, maar toch keert zijn verzekering voor arbeidsongevallen niks uit, vanwege kleine lettertjes in de wet. Zo werd ik geconfronteerd met een heleboel absurde dingen die mijn verdriet en onmacht aanwakkerden. Die gaven me soms het gevoel alsof Johan voor ons systeem niet bestaán had.

»Je moet alles zelf uitzoeken in een land waar het federale niveau niet weet wat het lokale bestuur doet, en omgekeerd. Wallonië geeft slachtoffers van terreur een vrijstelling van successie-registratierechten. Vlaanderen doet dat niet, is dat ook niet van plan. Er is nu een nationaal statuut voor terreur-slachtoffers in de maak, we zullen zien wat dat wordt. Het is duidelijk dat de overheid een aangepaste visie en organisatie nodig heeft om op een

meer menselijke manier klaar te staan als het nog eens zou gebeuren.»

HUMO Vind je dat de overheid mee verantwoordelijk is voor de aanslagen, omdat ze die niet heeft kunnen voorkomen?

VERELLEN «Er zijn fouten gemaakt. Die daders waren al bekend bij het gerecht, maar ze liepen vrij rond. Er is na de explosie in Zaventem geen bevel gegeven om het metroverkeer in Brussel stil te leggen. Je kan natuurlijk niet alles voorkomen, maar men is te nonchalant geweest. En na de aanslagen zijn de overheidsdiensten ook schromelijk tekort geschoten in de opvang van de slachtoffers en nabestaanden.

»Voor mij gaat het niet over een schuldvraag. De overheid moet gewoon haar verantwoordelijkheid nemen. Die aanslagen waren niet gericht tegen die onschuldige slachtoffers, ze moesten het land destabiliseren en angst creëren. Het is een oorlog waarin niet meer rechtstreeks gevochten wordt tussen twee partijen, maar via blind geweld op onschuldigen. Dat zou de overheid toch ook eens mogen erkennen. En haar excuses aanbieden: het spijt ons dat we dit niet konden voorkomen.»

HUMO Zijn die excuses er nooit gekomen?

VERELLEN «Te laat, te vaag. Het eerste jaar zijn er geen verontschuldigen gekomen. Ik heb er toen nog mensen in de politiek over aangesproken. Een jaar later heb ik onze eerste minister in een tv-toespraak excuses horen uitspreken, en dat heeft me diep geraakt. Maar het ging een beetje verloren in alles wat hij nog meer vertelde, en ik weet dat die excuses veel mensen niet hebben bereikt.»

HUMO Heb je het gevoel dat iedereen twee jaar later tot de orde van de dag is overgegaan?

VERELLEN «Er wordt in ieder geval weinig over gezegd. Er gebeurt ook nog veel dat de slachtoffers kwetst. In de krant verscheen het bericht dat de

« Ik denk nu veel bewuster na: als je weet hoe kort ons leven is, wil je toch geen tijd verliezen aan het proces-Abdeslam? »

mensen die de daders van Maalbeek hadden gehuisvest, van de ene op de andere dag voorwaardelijk waren vrijgelaten. Verder stond er geen uitleg bij. Ik heb slachtoffers gehoord die daar zĳek van waren.

»Misschien was er een goeie reden om die mensen vrij te laten, maar daar hoorden we niks over. Met al die gevoeligheden wordt heel lichtzinnig omgesprongen.»

HUMO Binnenkort zijn we twee jaar na de aanslagen. Is er voor jou veel veranderd tegenover een jaar geleden?

VERELLEN «Ja, ik voel dat ik een fase in mijn rouwproces kan afronden. Dit boek maken was een ritueel dat me heeft geholpen om los te laten. In het eerste jaar heb ik me moeten aanpassen aan een leven zonder Johan, met veel verdriet. Ik ben vrij snel terug aan het werk gegaan, en ik ben met de cirkels begonnen, ik kreeg er opeens een heel nieuw leven bij. Ik voel dat ik nu op een punt gekomen ben dat ik kan verder gaan in het leven zonder Johan in de steek te laten.

»Er is een tijd geweest dat dat wrong: van het leven genieten mocht Johan geen onrecht aandoen. Nu voel ik dat het allebei kan. Het gemis blijft natuurlijk, en doet soms fysiek pijn. Ook als ik mooie dingen meemaak die ik niet meer met hem kan delen. Het gebeurt nog dat ik in het bos ga joggen en ik terug zie hoe hij voor mij liep. Met mijn boek wilde ik iets afmaken dat werd afgebroken. Het is een orgelpunt van een liefdesverhaal. Maar ik zie het ook als een nieuw begin.» **□**

'Waar blijft ik met dat licht van mij', Kristin Verellen en Johan Van Steen, Uitgeverij Lannoo.

www.wehavethechoice.com

27 FEBRUARI 2018

Milieubewust verwarmen: Dr. De Zeulder adviseert

'Gooi een Oud-Vlaams dressoir in de open haard'

Er woedt een burgeroorlog in milieuland. De inzet is de houtkachel. Is zo'n ding een zegen voor het milieu of net de bron van alle kwaad? De emoties laaien op als een kuub dennenhout met een liter aanmaakpasta eroverheen. Humo ziet het als een plicht om wat nuance in de discussie te brengen.

HUMO Is een houtkachel nu goed of slecht?

DR. KOEN DE ZEULDER «Een open haard is nog beter, als je hem tenminste milieubewust gebruikt. Ik heb er zelf één, en als het begint te vriezen bel ik naar de kringloopwinkel. Nee, ik ga daar niet langs, die rit zou onnodige vervuiling teweegbrengen. 'Lever mij eens een massief eiken eetkamer,' beveel ik dan. 'Oud-Vlaamse stijl is uitstekend, dank u!' Voor een paar eurootjes zit je dan wekenlang goed.»

HUMO Is dat niet vervuilend?

DE ZEULDER «Nee, want ik stook geen zetels op. Die kussens, dat geeft veel fijn stof af, maar zo'n dressoir stoot net zoveel CO2 uit als de boom waaruit het is gemaakt ooit op sloeg. Perfect klimaatneutraal, dus.»

HUMO En kan zo'n dressoir niet in een houtkachel?

DE ZEULDER «Zeker, maar dat vraagt meer voorbereiding. Ik ruk 's avonds rustig een paar deurtjes van zo'n kast, indien nodig gooi ik er nog wat legplanken bij, en het blijft urenlang behaaglijk warm. Bij een kachel moet je dat hout eerst klein hakken, dat is een gedoe. Bovendien kun je bij een haardvuur beter mijmerend in de vlammen staren.»

HUMO En dat vindt u belangrijk?

DE ZEULDER «En of! Met een goed cognacje erbij borrelen dan de geniale ideeën op. Voel je het subtiele woordspel? Borrel, opborrelen? Goed, hè?»

HUMO Is dat één van die geniale ideeën?

DE ZEULDER «Nee, dat was maar een spiegeleitje.»

HUMO Wat was een spiegeleitje?

DE ZEULDER «Zei ik dat? Ik bedoelde natuurlijk een spelereitje. Een kleine Duitse speelsheid dus. Maar nu stel je mij een verdomd ingewikkelde vraag!»

HUMO Welke vraag?

DE ZEULDER «De vraag: 'Wat was een spiegeleitje?' Het is de vraag naar het verleden van iets. Moeten we dan eerst definiëren wat een spiegeleitje is, en er vervolgens aan toevoegen: ongeveer hetzelfde, maar dan in het ver-

leden? Dat lijkt mij onbevredigend, want een versgebakken spiegeleitje is iets totaal anders dan eentje dat ooit werd opgevreten. Ik denk dat een correct antwoord op deze vraag mij nog ettelijke eetkamers aan gemijmer gaat kosten. Plus een krat cognac.»

HUMO Sommige groenen pleiten ervoor om opnieuw hout te gaan sprokkelen in duurzaam beheerde bossen. Voor hun kachels.

DE ZEULDER «Ik ga daar twee dingen over zeggen. Ten eerste: ik ga mijn goede vriend Bernard Dewulf vragen een paar bladzijdelen te wijden aan de vraag 'Wat was een spiegeleitje?' De man is tenslotte een beroepsmijmeraar, ik niet, en als er een orgaan moet worden vervangen of een botbreuk hersteld, zeg ik ook niet: 'O, vraag dat maar even aan Bernard Dewulf!' Ieder zijn vak, niet-

waar. Bernard zal misschien geen afdoend antwoord geven op de vraag, maar wel één dat uitvoerig en poëtisch is. Daar zijn we ook al een eind mee verder.»

HUMO En ten tweede?

DE ZEULDER «Wat ten tweede?»

HUMO U zou twee dingen zeggen, en u

kwam niet verder dan 'ten eerste'.

DE ZEULDER «Dat heb je goed gezien. Welnu, ten tweede ben ik niet van plan om aan mijn 'ten eerste' nog iets toe te voegen. Ik zou dat uiteraard kunnen, maar ik heb daar toevallig geen zin in. Dat overkomt mij wel vaker. Onlangs had ik een discussie over de wachtlijsten in de zorg: 'Ik kan daar drie dingen over kwijt,' zei ik. 'Ten tweede: dat probleem had al lang van de baan moeten zijn!' En daar hield ik het bij. Het is niet omdat ik ook een ten eerste en een ten derde had, dat ik die moest uitspreken. Niemand kan mij daartoe dwingen, wij leven immers in een vrij land! Knoop dat maar goed in de organen die zich aan weerskanten van je hoofd bevinden.»

HUMO Mijn oren?

DE ZEULDER «Inderdaad! Je weet dus maar al te goed waarover het gaat! Waarom stel je mij dan al die ingewikkelde vragen?» **(hm)**

HUMO / 53